

APUNTS SOBRE MIGRACIONS ▶

Gemma Pinyol Coordinadora programa Migracions, Fundació CIDOB

Migracions internes ▶ Els desequilibris econòmics entre les diferents regions, l'accentuat centralisme del país i l'existència del fenomen del terrorisme expliquen, en bona part, la importància de les migracions internes al Perú durant tot el segle XX. Aquests fluxos migratoris interns, que van iniciar-se a la dècada dels quaranta i van esdevenir especialment importants durant els anys setanta i vuitanta, van desembocar en una "litoralització" del país, ja que els migrants es dirigien bàsicament a Lima i a altres nuclis urbans de la costa. Si el 1940, només un 35,4% de la població peruana vivia en l'àmbit urbà, avui les ciutats concentren més del 70% de població. Actualment, i al contrari del que va succeir amb molts dels emigrants rurals de les primeres onades migratòries –que van millorar les seves condicions de vida a les ciutats–, els immigrants que arriben als nuclis urbans continuen patint dificultats econòmiques i socials. Les estadístiques més recents demostren que, els últims anys, els índexs de pobresa han crescut i, alhora, s'han concentrat a Lima, un dels principals destins de les migracions internes.

La transformació en un país d'emigració ▶ Des de l'època colonial, el Perú ha estat país destí d'importants fluxos migratoris. A més dels fluxos d'espanyols durant l'època colonial i els moviments d'esclaus procedents d'Àfrica, la immigració moderna al Perú la componen, inicialment, fluxos de "coolies" xinesos que van començar a arribar al país durant la dècada de 1860 per substituir la mà d'obra esclava. Més tard, van arribar també immigrants japonesos i, en menor proporció, italians i argentins. El moviment de nacionals procedents d'altres països andins també ha estat important durant les últimes dècades del segle XX.

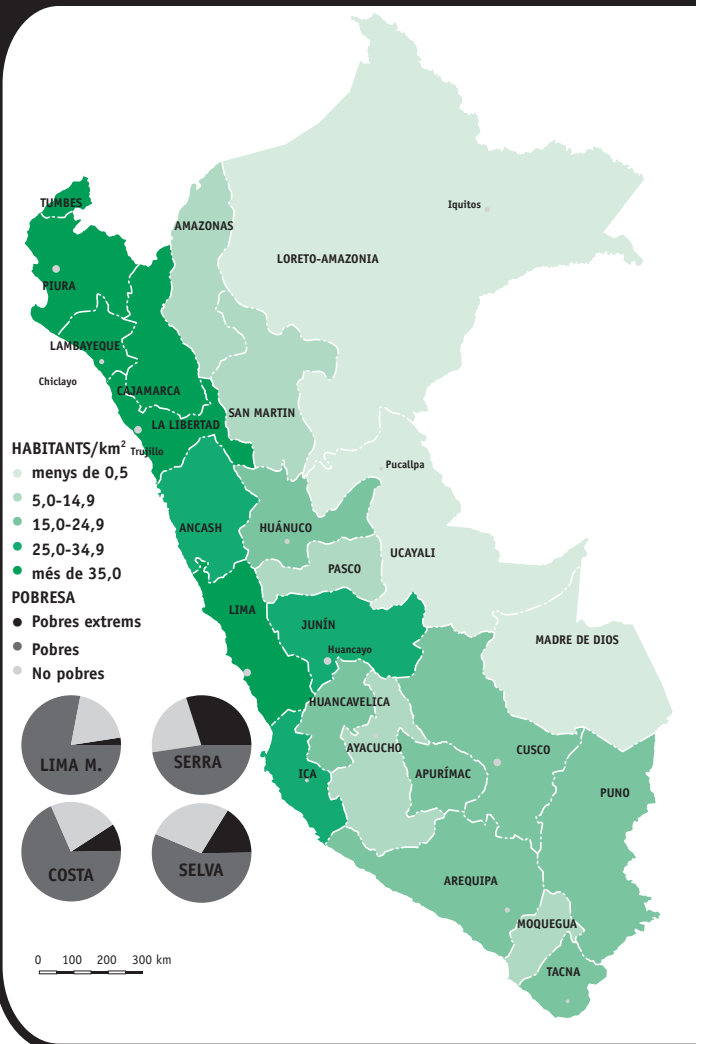
Precisament, però, és durant l'última meitat del segle XX, quan els estats andins experimenten una transició migratòria que, de països de destí, els transforma en origen de fluxos migratoris. Des de finals de la dècada dels noranta i fins a l'actualitat, aquesta transformació migratòria s'ha accentuat notablement i ha convertit l'Equador, Colòmbia i el Perú, en un dels principals orígens d'emigració del món.

En el cas del Perú, l'extrema crisi econòmica que va patir el país a partir de la dècada dels vuitanta, amb una important caiguda del PIB i una hiperinflació, juntament amb l'agreujament del problema del terrorisme i les dures condicions de vida a moltes ciutats peruanes, van desencadenar un procés emigratori encara avui vigent.

Es calcula que el 1980 hi havia uns 500.000 peruans a l'estranger, i poc més de 10 anys després, la xifra ja s'havia doblat. Actualment, es calcula que hi ha uns 2.300.000 peruans residents a altres països, el que significa entorn a un 9% de la població peruana.

Normalment, els treballadors peruans a l'estranger estan ocupats per sota de les seves qualificacions o nivell educatiu, i

Densitat de població per departaments el 1997 i distribució de la població per nivells de pobresa per regió ecològica el 1998

▶ Niveles de vida y de pobreza (INEI, 1998)

la participació autònoma de la dona en el projecte migratori és un altre element a destacar. Fins a l'any 2000, la majoria dels emigrants peruans eren dones, especialment els fluxos que es dirigien a Espanya, Itàlia o Xile. Entre 2002 i 2003, aquesta tendència canvia, i el volum de peruans que surten a l'exterior esdevé majoritàriament masculí, principalment a causa del creixement dels fluxos cap a Bolívia i l'Equador. Aquesta dinàmica sembla trencar-se, de nou, el 2004, i respon a l'increment de fluxos migratoris femenins cap a aquests dos països. A Europa, per exemple, la paritat de sexes en l'emigració –malgrat que globalment encara hi ha més dones emigrades– s'ha produït a causa dels processos de reagrupament familiar.

Els principals països de destí de l'emigració peruana responen, en gran part, a la pròpia història del país. Dins del continent americà, els peruans emigren a Xile i Estats Units, per la proximitat del primer i la capacitat d'atracció del segon. En canvi, en l'emigració extracontinental, els peruans es dirigeixen a Espanya i el Japó, països amb els quals hi ha hagut importants lligams històrics. A l'Europa occidental, Itàlia i Països Baixos també són

punts de destí privilegiats, com també els països llatinoamericans limítrofs com Argentina, Equador i Bolívia. El percentatge de peruans al continent africà i a Oceania, en canvi, és gairebé testimonial.

La comunitat peruana a Espanya i a Catalunya ▶ La comunitat peruana havia estat, durant tota la dècada dels noranta, la primera nacionalitat d'Amèrica Llatina resident tant a Espanya com a Catalunya. Però el creixement espectacular de les comunitats equatoriana i colombiana els últims anys, l'han convertit en la tercera comunitat llatinoamericana resident tant a Catalunya, des de 2004, com a Espanya, des de 2001.

Segons les xifres del mes de juny de 2004, a Espanya hi havia 62.231 peruans amb targeta de residència: una xifra que suposa un increment de 4.638 persones en relació als 57.593 residents peruans que hi havia a finals de 2003. La major concentració de peruans es troba a Madrid, on viuen el 49% del total dels residents peruans a Espanya. Catalunya és, amb el

Peruans al Japó

Després d'Estats Units i Brasil, el Perú és el país on hi havia una major colònia de descendents japonesos, fruit de la immigració japonesa de principis del segle XX al país andí. El 1990, el Govern nipó va modificar la legislació d'estrangeria per permetre que els estrangers d'ascendència japonesa (anomenats "nikkei") poguessin treballar en determinats sectors que no requerissin una elevada formació o qualificació. Molts peruans van aprofitar aquesta oportunitat al mercat laboral nipó: si el 1988 només hi havia 864 peruans al Japó, el 1997 ja eren 40.394 i es calcula que actualment hi ha una comunitat d'unes 75.000 persones. Com la resta de "nikkei", els peruans treballen en els anomenats sectors de les 3-K (kiken, kitanai i kitsui, és a dir, treballs perillosos, bruts i durs) i, a diferència dels seus compatriotes residents a Europa o Estats Units, la majoria tenen previst retornar al seu país d'origen.

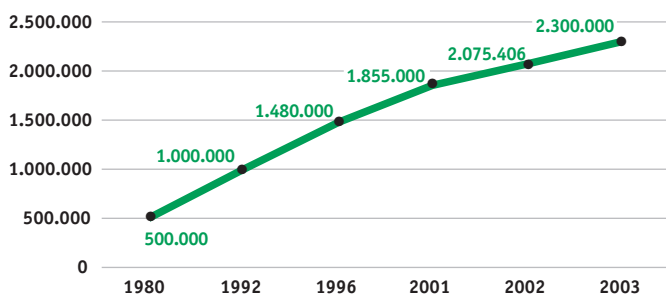
Peruans a l'estranger

SORTIDES DE PERUANS A L'ESTRANGER PER SEXE I PAÍS DE DESTÍ. 2003-2004

	2003			2004*		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Àfrica	313	244	557	139	121	260
Amèrica del Nord	125.016	143.295	268.311	90.517	106.452	196.969
Estats Units	114.793	134.138	248.931	83.850	100.629	184.479
Amèrica Central	19.033	17.341	36.374	15.134	11.100	26.234
Amèrica del Sud	302.469	248.099	550.568	313.136	330.672	643.808
Argentina	22.208	26.837	49.045	27.480	24.255	51.735
Bolívia	113.578	84.466	198.044	81.276	59.677	140.953
Equador	46.157	17.578	63.735	51.581	42.299	93.880
Xile	86.318	93.081	179.399	110.291	164.562	274.853
Àsia	4.628	4.486	9.114	2.677	2.527	5.204
Japó	3.652	3.762	7.414	2.313	2.253	4.566
Europa	32.629	43.597	76.226	29.610	35.711	65.321
Espanya	18.456	21.667	40.123	13.686	16.658	30.344
Itàlia	4.682	8.535	13.217	2.694	4.135	6.829
Països Baixos	2.555	3.338	5.893	11.404	12.480	23.884
Oceania	192	282	474	61	91	152
Sense especificar	751	15	766	534	8	542
Total	485.031	457.359	942.390	451.808	486.682	938.490

* Fins setembre 2004

EVOLUCIÓ DE LES SORTIDES DE PERUANS A L'ESTRANGER. 1980-2003

▶ Altamirano (2003)/
Dirección General de Migraciones y Naturalización. Ministerio del Interior. Gobierno de Perú

30% del total, la segona Comunitat Autònoma amb major nombre de nacionals peruans, la major part dels quals (un 90%) viuen a la província de Barcelona. Amb molta diferència, i amb percentatges al voltant del 2%-3% del total, es situen Andalusia i la Comunitat Valenciana.

Dels residents peruans a Espanya l'any 2004, 33.462, és a dir, un 53,77% del total, eren dones. D'aquestes, 23.680 estaven afiliades i amb alta laboral a la Seguretat Social, el que significa un 50,26% del total de peruans que treballen a Espanya, i només un 36,53% tenien contractes indefinits. La major part de les dones peruanes que resideixen i treballen a Espanya, ho fan en el sector del servei domèstic. D'altra banda, el nombre creixent d'homes peruans que han anat arribant en els últims anys a Espanya, respon en bona part als processos de reagrupament familiar iniciats per les dones.

El creixement del nombre de peruans a Espanya el 2003 va ser de 18.580 persones, mentre que, segons el Ministeri d'Interior peruà, durant el 2003 van sortir del Perú 40.123 nacionals amb destí cap a Espanya. D'aquests, 38.609 ho van fer amb permís de turista, i només 1.302 van al·legar motius de residència o de treball. Aquesta disparitat en les xifres pot explicar l'important volum de peruans en situació d'irregularitat administrativa que viuen a Espanya. El padró municipal es considera una de les fonts més útils per obtenir una aproximació més exacta del nombre real de persones que es troben en situació irregular a Espanya, tot i que cal no oblidar que presenta problemes tant de subestimació (no totes les persones en situació d'irregularitat administrativa s'hi inscriuen) com de sobreestimació (hi ha persones inscrites

Nacionals del Perú a Espanya i Catalunya (1996-2004)

	Espanya	Posició com a col·lectiu llatinoamericà	Catalunya	Posició com a col·lectiu llatinoamericà	% de peruans en relació amb Espanya
1996	18.023	2	5.585	1	30,99
1997	21.233	1	6.553	1	30,86
1998	24.879	1	6.955	1	27,96
1999	27.263	1	9.385	1	34,42
2000	27.888	1	10.549	1	37,83
2001	33.758	2	12.374	2	36,66
2002	39.013	3	15.125	2	38,77
2003	57.593	3	18.083	2	31,39
2004	62.231	3	19.063	3	30,63

Les dades de 2004 són del dia 30 de juny, la resta del 31 de desembre de l'any en qüestió

► Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales

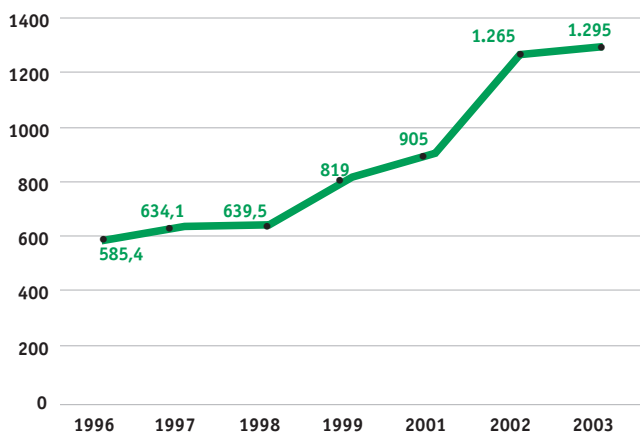
en dos municipis). Malgrat aquestes deficiències, és útil comparar el nombre de peruans amb targeta de residència amb el nombre de peruans empadronats als municipis espanyols. El 2002, per exemple, hi havia a Espanya 39.013 nacionals peruans amb targeta de residència i, en canvi, als padrons municipals en consta-

ven 55.915. Si prenem aquesta xifra com a una aproximació més acurada del nombre de peruans residents a Espanya, la conclusió és que prop de 17.000 peruans, un 30,23% dels empadronats, viuen en situació d'irregularitat administrativa a Espanya.

Estimació de les remeses (en milions de dòlars)

Segons el Banc Interamericà de Desenvolupament, l'any 2003 les remeses cap a Amèrica Llatina i el Carib van ser de 38.000 milions de dòlars, una xifra superior a la suma de la inversió directa estrangera i l'ajuda oficial per al desenvolupament per aquests països en el mateix any.

L'any 2003, el Perú va rebre remeses per valor de 1.295 milions de dòlars, una xifra molt superior als 585 milions rebuts només sis anys abans. El volum creixent d'aquests ingressos, especialment des de 1997, ha servit per començar a plantejar fins a quin punt l'emigració pot suposar, gràcies a les remeses, uns beneficis superiors als costos de la temuda 'fugida de cervells', una de les greus conseqüències de l'emigració. Aproximadament un 40% de les remeses que arriben al Perú ho fan a través de les agències especialitzades (remesadores) i un altre 40% per vies informals; només un 20% ho fan a través dels bancs que cobren elevades comissions. Els emigrants peruans envien, com a mitjana, uns 200 dòlars per tramesa, una xifra que pot arribar als 400 dòlars en les remeses de peruans residents al Japó.

► Solimano (2003) i Fondo Multilateral de Inversiones. Banc Interamericà de Desenvolupament

Referències bibliogràfiques ►

Dirección General de Migraciones y Naturalización (DIGEMIN). Ministerio del Interior (Perú)

Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (Espanya).

Fondo Multilateral de Inversiones. Banco Interamericano de Desarrollo.

ALTAMIRANO, T.: "El Perú y el Ecuador: Nuevos países de emigración". Ponència presentada a la Conferència regional "Globalización, migración y derechos humanos", organitzada pel Programa Andino de Derechos Humanos, PADH. Quito - Equador. Setembre de 2003.

QUINTANILLA, T.: "Migración, Género y Derechos Humanos en el Perú". Ponència presentada a la Conferència regional "Globalización, migración y derechos humanos", organitzada pel Programa Andino de Derechos Humanos, PADH. Quito - Equador. Setembre de 2003.

SOLIMANO, A.: "Workers Remittances to the Andean Region: Mechanisms, Costs and Development Impact". Ponència presentada a Multilateral Investment Fund-IDB's Conference on Remittances and Development, Quito-Ecuador. Maig de 2003.

AQUINO RODRÍGUEZ, C.: "Migración internacional del trabajo: el caso de los peruanos en Japón". Informe presentat a la Reunión del Grupo de Trabajo de Desarrollo de Recursos Humanos del Pacific Economic Cooperation Council. Hong Kong. Maig de 1999.